

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Dora Štublin

**Odnos religije i rata – sukob katolika i protestanata
u Sjevernoj Irskoj**

Završni rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Odnos religije i rata – sukob katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj

Završni rad

Student/ica:

Dora Štublin

Mentor/ica:

mr. sc. Ratko Ćorić

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Dora Štublin**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Odnos religije i rata – sukob katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 1. rujna 2019.

SADRŽAJ

1. Uvod	5
2. Kratki pregled povijesnih odnosa religija i rata	6
2.1. <i>Prva društva.....</i>	6
2.2. <i>Religija i rat u monoteizmu.....</i>	7
2.3. <i>Religija i rat u modernom i postmodernom društvu</i>	9
3. Zloupotreba religije u političke i ratne svrhe.....	11
4. Sukob katolika i protestanata u sjevernoj irskoj	14
4.1. <i>Povijesni pregled sukoba</i>	14
4.1.1. <i>Od koloniziranja do podjele Irske.....</i>	14
4.1.2. <i>Suvremeni sukob</i>	15
4.1.3. <i>Terorističke organizacije katolika i protestanata</i>	15
4.1.4. <i>Stanje nakon Sporazuma na Veliki petak.....</i>	16
4.1.5. <i>Nesnošljivost među stanovništvom.....</i>	17
4.2. <i>Sociološka analiza sukoba</i>	19
6. Zaključak.....	22
7. Popis literature.....	23

Odnos religije i rata – sukob katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj

Sažetak

Religija je kroz povijest bila suučesnikom u brojnim sukobima. U ranim društvima ona je u kontekstu sukoba imala funkcionalnu i integrativnu ulogu. Već pojavom monoteizma religija se počinje koristiti i u političke svrhe, što kulminira u postmodernom stanju. Razlog tomu ne leži u nasilnom karakteru religija, nego u činjenici da se religijama nastoje opravdati ovozemaljski sukobi. Religija se politički zloupotrebljava i pretvara u ideologiju kada se koristi kao sredstvo za stvaranje kolektivnog identiteta, koji zatim usmjerava mase na sukob protiv „neprijatelja“. U tim slučajevima, različiti religijski identiteti jedan su od glavnih pokretača ratnog sukobljavanja. To posebice dolazi do izražaja u sukobima u kojima su sukobljene strane različite vjeroispovijedi, a kada se i sukob koji u temelju nema nikakve veze s religijom zaoštava uplitanjem vjere. Primjer takvog uplitanja religije u politički sukob je sukob protestanata i katolika u Sjevernoj Irskoj. Na tom je prostoru do sukoba došlo prvotno zbog teritorijalnih, a potom i političkih i ekonomskih razloga. No, religija je za sukobljene strane poslužila kao osnovica religijskog identificiranja, učinivši time sukob žešćim i dugotrajnijim.

Ključne riječi: rat, religija, identitet, Sjeverna Irska

The relationship between religion and war - disagreement of Catholics and protestants in Northern Ireland

Abstract

Religion has participated in many disagreements throughout history. In early societies in terms of disagreements religion had a functional and integrative note. With the very beginning of monotheism, religion started being used for the sake of politics which culminates in postmodernism. The reason for this is not the violent nature of religion but the fact that religions serve to justify worldly disagreements. Religion is misused in terms of politics and turned into ideology used as a vehicle for making mass identity further used for colling out masses on participating in disagreements against "enemies". In such cases, different religious identities are one of the main initiators of war disagreement. This is particularly visible in those disagreements whose participants are of different religious beliefs and when the given disagreement which originally is not connected with religion culminates by the interference of religion. An example of such interference of religion into political disagreement is the disagreement of Protestants and Catholics in Northern Ireland. The disagreement there primarily originated from territorial, political and economical reasons. However, religion served as the base of religious identifying for the both sides, therefore, making the disagreement more fierce and long-lasting.

Keywords: war, religion, identity, Northern Ireland

Nema mira među narodima bez mira među religijama.

- Hans Küng

1. Uvod

Religija je tijekom povijesti imala veliku važnost u suzbijanju nasilja i agresije, kao i u poticanju razumijevanja i mira među suprotstavljenim grupama. Međutim, kroz povijest se također pokazalo i da je religija ponekad, izravno ili neizravno, bila i suučesnikom u političkim sukobima, ratovima, terorizmu i drugim oblicima nasilja. Stoga neki sociolozi religije tvrde da religija, uz to što često biva izvorom društvene kohezije, ponekad može biti i faktorom društvene dezintegracije (Prandi, 1994).

Mnogi su tu dezintegrativnu notu religija, ili bolje rečeno njena politička zastranjenja, pokušali tumačiti tezom da svete knjige svih velikih svjetskih religija u sebi sadrže žestoku ratobornu okosnicu. No, istraživanja sociologije religije pokazala su da su korijeni uplitanja religija u sukobe isključivo produkt društvene interpretacije svetih učenja, a da nipošto ne proizlaze iz stvarnih i izvornih poruka religijskih nauka. Svako dublje proučavanje svetih knjiga otkrilo je kako u njima prevladavaju ideje i metaforične poruke mira, dobrohotnosti i opraštanja (Ćimić, 2005).

Činjenica je međutim da se nebrojeno puta unutar monoteističkih religija ipak dogodilo da su vjerske zajednice ovozemaljske konflikte produbljivale i opravdavale religijom, pri tome ovisno o prilikama iskrivljavajući izvorne nauke svojih vjera. Time religije poprimaju nacionalistički karakter, koji narode često povezuje u jedinstvenu silu otpora. John Milton Yinger (prema Prandi, 1994) u svojoj knjizi *Sociologija religije* ističe da se u određenim kontekstima preokreće uloga religije u društvenoj integraciji zbog koje ona može postati važnim elementom u društvenim konfliktima.

Glavni cilj ovog rada je opisati i objasniti kako i zašto, ali i s kojim posljedicama, dolazi do uplitanja religije u sukobe. Zadatku se pristupa u skladu s onime što Hubert Knoblauch (2004) naziva metodološkim agnosticizmom. Pojednostavljeno rečeno, nastoji se ne govoriti ni za, ni protiv religije, već se teži opisati vezu religija s ratovanjem te ju objasniti pojmovima i metodama znanosti. Kako bi se dobio dublji uvid u problematiku odnosa religije i rata, u prvom dijelu rada ukratko je opisana isprepletenost ovih dvaju fenomena od najranijih vremena pa sve do danas. Potom su iznesene glavne pretpostavke po kojima dolazi do ideologiziranja religije, što je u konačnici i primijenjeno u sociološkoj analizi primjera sukoba katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj.

2. Kratki pregled povijesnih odnosa religija i rata

2.1. Prva društva

O početnom stanju rata i religija malo se zna. Sociološke i etnološke škole o tim su počecima zauzimale oprečna stajališta. Neki su etnolozi i sociolozi poput A. Comtea i H. Spencera tvrdili da je na izvoristu vremena vladalo opće ratničko stanje i ljudska okrutnost. Drugi su, poput W. Schmidta, smatrali da je u pretpovijesnom dobu vladalo idilično stanje bez sukoba i rata, u kojem su ljudi bili istinski dobri i vjerovali u monoteističko Najviše Biće. U konačnici nastupa pomirenje između tih krajnosti i većina znanstvenika prihvaća da je rat, kao društvena tvorba, uglavnom bio nepoznat u prvom dijelu neolitika u kojem su ljudi bili usredotočeni na lov i nisu međusobno ratovali. Naime, nisu prvi ljudi živjeli u miru jer su bili bolji od današnjih, nego jer su im nedostajali poticaji koji mase pokreću na međusobne sukobe. Drugim riječima, nije bilo velikog koristoljublja ni jakih ideoloških razlika. (Jukić, 1994a)

Prvi susret rata i religije pojavio se u prakticiranju religijskih obreda povezanih s ratovanjima. Prema izvješćima istraživača, ceremonije i rituali povodom vojnih pohoda održavali su se prije, tokom i poslije sukoba. Posebno je zanimljivo da su mnoga plemena rat dovodila u vezu s fenomenom tabua. Stoga su ratnici, posebice po povratku iz kakvog okršaja, smatrani nepoželjnim i nečistim osobama. Primjerice, u nekim se afričkim plemenima ratnike koji su sudjelovali u ratu smatralo sakralno zaprljanim, zbog čega su se morali oprati vodom prije nego li će ponovo zaći u svoje kolibe (Jukić, 1994a).

Možda najjasnije tumačenje toga zašto je u tzv. primitivnim društvima došlo do uplitanja religije u rat ponudila je funkcionalistička škola. Ponajprije, funkcionalisti se ne bave istinitošću religijskog vjerovanja, nego time kakve ona uloge imaju za pojedinca i društvo. Važne funkcije religije su da olakšava čovjekov život, podupire ih, učvršćuje njihove međuodnose, hrabri u njihovim borbama i tumači njihove nesreće. Ipak, najvažnija od svih je uloga približavanja i povezivanje ljudi u zajednicu. Da bi se to postiglo, religija se koristi ritualima, obredima i blagdanima, koji pridonose međusobnoj solidarnosti i društvenoj koheziji. Naizgled, rat remeti to skladno funkcioniranje društva. Stoga su ga primitivna društva, kako bi ga u što većoj mjeri izbjegla, pretvarala u obred. Njihov se zazor prema ratu ponajprije ogledao u uvođenju brojnih tabua, jer sve što prijeti ustaljenoj i funkcionalnoj poretku za njih je izazivalo osjećaje odbojnosti. Stoga su radi lakšeg podnošenja odbojnog im nasilja pretvarali strašan rat u smireni religijski obred. Drugom riječju, nesmisao rata preoblikovali su u smisao obreda. Važne funkcije religija je, po funkcionalističkoj školi,

nastavila obavljati i u razvijenijim politeističkim društvima. Ako je određeno društvo bilo u nekom sukobu, njegovi su mu bogovi pomagali i podupirali ga, a molitve, rituali, obredi i žrtve imali su integrativnu ulogu u pobjedi nad neprijateljem (Jukić, 1994a).

2.2. Religija i rat u monoteizmu

U sociološkom tumačenju arhaičnih i politeističkih društava više je odgovarao funkcionalistički pristup, budući da u tim društvima religija pomaže prebroditi teškoće rata i dati im smisao. Spram toga, odnos religije i rata u predmodernim i monoteističkim društvima bolje je tumačiti legitimacijskim pristupom jer u njima religija počinje služiti kao opravdanje ratu.

Ponajprije treba spomenuti da su razvojem društva i njegovim širenjem ratovi postajali potreba u nužnosti opstanka zajednica. Toga nije bilo ranije, budući da je tek razvijeno zemljoradničko društvo moglo doći u položaj da konstantno treba nova i neiskorištena plodna područja, zbog čega dolazi do spoznaje da rat može pružiti neočekivanu korist. Na tom stupnju društvenog razvoja nastala su velika monoteistička vjerovanja, koja su zbog svoje netrpeljivosti i isključivosti prema drugim religijama poslužili kao dobar argument za opravdanje svjetovnih poduhvata. Naime, riječ je o tome da monoteističke religije u sebi sadrže vjerovanje u jednu istinu, jednoga Boga. Istinu, naime, politeizam nije poznavao, jer su za njega postojali samo slabiji i jači bogovi, nikako lažniji i istinitiji. No, pojavom monoteizma, rasprava o istini za sobom povlači i mogućnost ideološkog ishoda. Razlog tomu je što se religiozno vjerovanje, kada je ideološki življeno, temelji na uvjerenju o postojanju samo jedne istine. Vjernici tu istinu teško zadržavaju samo za sebe te je nastoje nametnuti i drugima. Dakako, ne radi se o tome da monoteističke religije u svome nauku propagiraju rat, mržnju ili nasilje, naprotiv - to su vrlo mirotvorni nauci. Ali, gdje god postoji vjerovanje u isključivu i apsolutnu istinu, postoji i ideologija, a ideologija je snažan povod sukobu dviju strana koje ju ne dijele. Stoga „svetih ratova“, u pravom smislu, nije ni bilo sve do pojave velikih monoteizama (Jukić, 1994a).

Iako je „sveti rat“ postojao već i u židovstvu, ovdje će biti riječi prvo o muslimanskom, a zatim nešto više i o kršćanskom svetom ratu, kao radikalnim zlouporabama svetoga u svjetovnom ratovanju.

Muslimanski *dihad*, koji se na zapadu prevodi kao sveti rat, s vremenom je postao konotacija za prozelitizam i nasilno religijsko širenje. Ipak, treba odmah naglasiti da je riječ o ratu koji proizlazi iz načina tumačenja Svete riječi, a da *dihad* u svom najizvornijem i

najopćenitijem smislu znači sveukupno duhovno i materijalno nastojanje da se ostvare Alahovi zakoni. Već se u ranom razdoblju islama *dihad* tumačio kao ujedno ideološka i moralna borba, ali tek u kasnijoj povijesti dobiva nasilno pregnuće. Kada je „ideološko” nadvladalo „moralno” taj se nauk počeo shvaćati kao poruka da svuda moraju zavladati Alahovi zakoni, bilo kojim sredstvima. Dakako, nisu svi vjernici Alahove poruke protumačili na isti način pa su se ustalila tri različita tumačenja islamskog svetog rata. Jedni smatraju da je riječ o borbi protiv samoga sebe i borbi protiv duše koja želi zlo. Drugi ističu da je riječ o borbi unutar islama protiv loših muslimana, dok treći najradikalnije vjeruju da je riječ o borbi za proširenje islama i ratu protiv svih nevjernika (Jukić, 1997).

Za razliku od islama, kršćansko je učenje u potpunosti nedvosmisleno što se nasilja tiče. Naime, izvoran nauk Isusa Krista krajnje je mirotvoran, dapače i radikalan. On je svojim primjerom i žrtvom na križu pokazao da ne odobrava čak ni obrambeni rat. Isto on zatim zahtjeva i od svojih učenika i sljedbenika, nudeći im Kraljevstvo Božje ukoliko budu blaženi mirotvorci. Tog su se nauka u potpunosti držali prvi kršćanski mučenici, svetc i kršćanske zajednice koje su zastupale strogo pacifistička stajališta spram nasilja i rata. Za njih je bilo bolje izginuti, nego u obrani počiniti grijeh i religiozni prijestup (Jukić, 1994b).

No, do promjene je došlo ubrzo, već u 4. stoljeću, kada je car Konstantin uspostavio teokratsku državu. Time je kršćanstvo, kao dotad mirotvorna religija, postalo moćnom bojovnom ideologijom. To je način na koji se religija, ne zbog svoga nauka, nego zbog kasnije zlouporabe počela upletati u svjetovne prisile i politička sukobljavanja.

Malo po malo, izvorno se učenje počelo iskrivljavati za svjetovne potrebe. Već je Bazilije Veliki u 4. stoljeću dopustio kršćanima da ratuju i da u ratu ubiju protivnike, ali dakako u okviru vođenja računa o danim okolnostima. Konkretnu teoriju pravednog rata (*bellum iustum*) utemeljio je sv. Augustin kazavši da su opravdani samo oni ratovi za koji osvećuju neku nepravdu. Imajući na umu *jus ad bellum* (pravedni rat), postizanje mira po njemu je jedini opravdani cilj rata. Istu je teoriju potom razradio Toma Akvinski koji je zaključio da, iako je ratovanje nepoželjno te ga valja izbjegavati, rat nije grijeh ukoliko je pravedan. Teoloških rasprava o ratu bilo je još mnogo, a većinom su sve imale svrhu više opravdati nepravedne ratove kršćana negoli ih osuđivati (Mršić Felbar, Tolvajčić, 2017).

Prvi takvi ratovi, u kojima je *bellum iustum* uzet kao ideologija, bili su križarski ratovi. Prvo potaknuti vjerskim idealima, pohodi na Jeruzalem s vremenom su se pretvorili u okrutne osvetničke i pljačkaške ratove. Isto tako, kada je riječ o zloupotrebi kršćanstva u svjetovne svrhe, valja spomenuti i temu kršćanskih misija koje su sve do prije nekoliko desetljeća karakterizirale težnje dominacije. Svaki proces religijskog širenja u misionarskom

obliku nije bio isključivo religiozan, već su se uvodile i druge etičke, pravne i ideologijske dimenzije. Misije, posebice one u doba kolonijalizma, često je obilježavao etnocentrizam kao ideologijski element, čiji je učinak više-manje bilo duboko narušavanje originalne kulture, dakako uz česte sukobe (Prandi, 1994). Sličnih je kršćanskih ratova protiv pripadnika drugih religija bilo mnogo, ali također su nebrojeni i međusobni sukobi među kršćanima. O primjeru jednog takvog sukoba između dviju konfesija kršćanstva biti će riječi nešto kasnije. Na posljepku valja istaknuti da navedeni slučajevi pokazuju da kršćanske zajednice nisu uvijek zagovarale mir, kao što njihov nauk nalaže. Uvjeti u kojima se rat opravdavao kroz povijest su se granali i usložnjavali. Crkva je točno sama sebi odredila uvjete koji moraju biti zadovoljeni da bi rat bio „pravedan“, iako su vrlo rijetki slučajevi kada su ti uvjeti doista i bili ispunjeni (Lugarec, 1942).

2.3. Religija i rat u modernom i postmodernom društvu

Pojavom prosvjetiteljstva i racionalističke filozofije, liberalističkog gospodarstva te demokratskog ustroja društva došlo je i do sekularizacije gospodarstva, politike, obrazovanja i, dakako, ratovanja. Religija je izgubila nekadašnju moć utjecanja na djelovanje ljudi, a funkcioniranje društva postalo je neovisno o crkvenim uputama i vjerskim nadahnućima. U takvom, krajnje racionaliziranom društvu, religija prestaje biti nositeljica zajedničkoga identiteta. Ona se polako počela povlačiti u čovjekovu privatnost, postala je individualnim pitanjem, a ne javnom brigom. Religija nije nestala - čovjek je ostao religiozan, ali društvo ne.

U tom novom sklopu došlo je i do promjena u odnosu između religije i rata. Religija se sekularizacijom povukla u čovjekovu privatnost, dok je rat i dalje ostao javnom obvezom. Rat se počeo shvaćati isključivo kao svjetovna pojava, neovisna o religiji. Stoga Jakov Jukić ističe kako u modernim, razvijenim i sekulariziranim društvima nema ratova koji se vode u ime bojovnih religijskih ideja (Jukić, 1995).

No, mnogi sociolozi smatraju da se društvo danas nalazi u postmodernom stanju. Ulrich Beck (2001) ističe da je glavna karakteristika postmoderne, ili kako je on naziva protumodernizacije, oprečnost svemu modernome uz nastojanje da se ponovno uspostave određene neupitnosti i stabilnosti koje su ranija društva imala. Stoga i ne čudi da u takvu stanju dolazi do neočekivana povratka religioznosti. U mnogim segmentima taj je porast religijske vjernosti netolerantan, surov i isključiv. Drugim riječima, došlo je do pojave triju fundamentalizama - katoličkog, pravoslavnog i islamskog koji su nastali jer sekularna

moderna nije uspjela osigurati željeni mir, blagostanje i slobodu u modernim društvima (Markešić, 2008). Fundamentalizam, integrizam ili vjerski radikalizam su izrazi koji označavaju fenomen ponovnog ispreplitanja religije i politike. Danas je malo svjetovnih sukoba u kojima se religija ne zloupotrebljava za političku učinkovitost jačanja kolektivnih identiteta. Pri tomu su sve religije slične kada se podređuju politici. U političkim nasiljima, netrpeljivosti i okrutnosti religije sukobima daju još strašniji i zlokobniji pečat (Jukić, 1996).

Dakako, religiju postmoderne nije moguće svesti isključivo na njezinu netolerantnu i politiziranu komponentu. Jakov Jukić (1997) tvrdi kako uz „političke religije“ danas postoji i „ezoterično-okulna religioznost“ koja se ogleda u liberalnom i individualnom građenju vlastite religioznosti od strane svakog pojedinca. O takvim ezoterično-okulnim i *New age* kompleksima ovom prilikom neće biti riječ, no valja istaknuti kako ih karakterizira izrazit individualizam, u potpunosti oprečan pozivanjima na kolektivni identitet koja se pronalaze u političkim religijama.

3. Zloupotreba religije u političke i ratne svrhe

Već je istaknuto kako niti jedna sveta knjiga nije dosad dala povod, a kamoli pružila osnovu za bilo kakav sukob, a najmanje za rat.

S takvom tezom ne bi se složio Samuel P. Huntington. On u svojoj knjizi *Sukob civilizacija i prepravljanje svjetskog poretka* (1996.) ističe kako su najopasniji sukobi današnjice oni između svjetskih civilizacija. Smatra kako postoji osam takvih skupina: japanska, kineska, muslimanska, hindu, pravoslavna, latinoamerička, afrička i zapadna. Te civilizacije Huntington ne vidi kao političke ili ideološke blokove, nego ponajprije kulturološke. Budući da pod kulturom uglavnom podrazumijeva religiju, tvrdi kako današnji sukobi proizlaze iz vjerskih razloga jer je vjera glavno obilježje identiteta civilizacija (Huntington, 1996, prema Todorov, 2009). Takvo stajalište kritizira Tzvetan Todorov (2009) ističući kako su u pozadini gotovo svih dosadašnjih sukoba bile isključivo ekonomske, političke, teritorijalne i demografske motivacije. Ne poriče Todorov da je vjera kroz povijest bila krivac brojnim nasiljima, poput progona vještica ili progona nevjernika, ali tvrdi kako je odgovorna za veoma malen broj ratova. Pa čak i križarske ratove on radije naziva „vojnim ekspedicijama koje su se odvijale u sklopu pokušaja ponovnog zadobivanja zemalja koje su nekoć oteli muslimani“, nego li vjerskim ratovima. Time Todorov zaključuje kako u sukobima, koji se vode zbog već navedenih političkih, ekonomskih, demografskih ili teritorijalnih motiva, vjera služi samo kao opravdanje – nikako kao stvarni motiv.

Političke i vojne vođe, vođeni izvanvjerskim motivima, te izvorne religijske nauke pripremaju za manipulaciju, uključujući onu u nacionalističke i ratne svrhe. No, paradoks povezanosti religije i nacionalnosti proizlazi iz toga što se religija veže uz univerzalnu nebesku zajednicu, dok se nacija identificira kao partikularna zemaljska zajednica. Iz toga bi trebalo biti jasno da religija sama po sebi ne može biti oslonac za nacionalno diferenciranje. Međutim, vjerske zajednice i njihove konfesije svakako su ovozemaljske pojave i stoga mogu biti iznimno snažne razdjelnice u socijalnim zajednicama. Neosporivo je stoga da svaka razvijena religija u sebi sadrži i ideologijski aspekt. Dakako, nije religija ta koja je sama po sebi ideologijska, ali svaka vjerska zajednica nužno jest. A kada god je ideologija na djelu, onda politika (ma koliko god se maskirala) biva uvijek uključena (Ćimić, 2005).

Budući da su religijske razdjelnice čvršće i trajnije od političkih, gospodarskih i etničkih oznaka, politički vođe oboružavaju se pozivanjima na religijske simbole kako bi vlastiti jezik učinili što djelotvornijim za mobiliziranje svojih građana. Paradoksalno, no često je religijska retorika ponuđena politici kao zadnja mogućnost da se mase uvjere kako je

pravedno ubiti drugoga. Politički vođe, kada im ponestane drugih uvjerljivih i racionalnih argumenata, običavaju pozivati se na narodu svete vrijednosti koje su u temelju nacionalne svijesti (Pace, 2009). Te su svete vrijednosti obično sadržane u sjećanjima religijske zajednice. Ne radi se samo o pozitivnim kolektivnim uspomnama, nego i o bolnim sjećanjima na prošla iskustva i prošle neprijatelje. Stoga Jakov Jukić (1996) i ističe da se današnji sukobi vezani uz religijski ekstremizam možda odvijaju u naše doba, ali je njihova zbiljska vremenska odrednica zapravo smještena u prošlosti, odnosno u pozivanju na prošle patnje i osvećivanju istoga. Sjećanja su dio identiteta zajednice, pa ne iznenađuje da su manipulacija povijesnim pamćenjem i religijsko opravdanje takvih sjećanja snažni motivatori na sukob.

3.1. *Važnost identiteta*

Moderna škola funkcionalističke sociologije ponudila je svoje tumačenje korištenja religije u političke svrhe. U nekim okolnostima, funkcija religije postaje obrana nacionalnog ili interesnog identiteta. Samim time, u sukobima vjera postaje važnim, pa često i jedinim elementom potvrde zajedničkoga identiteta. Stoga se nacionalni ili skupni osjećaji ni ne mogu stvoriti drugačije doli kroz religijski jezik. Politika to koristi, jer upravo onda kada je skrivena "maskom" svetoga, bolje prikriva svoje ciljeve i zato uspješnije manipulira. (Jukić, 1996)

Mnoge je konflikte u današnje vrijeme moguće okvalificirati kao religijski motivirane ratove i sukobe. Do takvih ratova dolazi kada se sukobljene strane prepoznaju i diferenciraju na temelju svoje religijske pripadnosti. U tim slučajevima, različiti religijski identiteti jedan su od glavnih pokretača ratnog sukobljavanja. Ivan Markešić (2008) tvrdi da to posebice dolazi do izražaja u sukobima u kojima su sukobljene strane različite vjeroispovijedi, a kada se i sukob koji u temelju nema nikakve veze s religijom zaoštrava uplitanjem vjere.

Enzo Pace (2009) u tom pogledu ističe da se religije ne miješaju u ratove zato što se razlike u vjerovanjima tumače kao nešto nepopravljivo, već zato što zapadaju u domenu politika identiteta. Politikom identiteta naziva se politički i društveni pokret koji nastoji potvrditi postojanje zajedničkih vrijednosti. Drugim riječima, religija postaje repertoar simbola koje razni politički i društveni akteri rabe govoreći o ugroženom identitetu i neprijatelju koji taj identitet ugrožava. Kolektivni identitet i religijski simboli veličaju se do krajnosti, sve dok se identitet ne počne shvaćati kao idealan u oprečnosti s neprijateljevim. Pojedinci se identificiraju sa skupinom koja im daje osjećaj pripadnosti, samopoštovanja i razlikovanja od druge grupe. Ukoliko članovi skupine smatraju da se pozitivno razlikuju od druge grupe, stvara se osjećaj superiornosti u odnosu na tu grupu. U takvim slučajevima

uključene strane sukob percipiraju kao jedino moguće rješenje, unutar kojeg svaka od strana nastoji obraniti ili nametnuti svoj identitet onoj drugoj, najčešće nasilnim metodama.

Treba naglasiti da je religija kao čimbenik formiranja nacionalne svijesti ključna tek u pojedinim društvima, dok u drugima ne igra neku toliko važnu ulogu. Tamo gdje je ona važna za nacionalni identitet prisutna je u organiziranju kolektivnog rituala i snažno je upletena u socijalnu zajednicu (Ćimić, 2005). Stoga i ne iznenađuje da u takvim društvima u kriznim trenucima sukoba upravo religija postaje izvorom za ponovno otkrivanje kolektivnoga identiteta za kojeg se pretpostavlja da je u opasnosti ili da je izgubljen. Tu je primjenjiv Thomasov teorem: „ako ljudi određuju situacije kao stvarne, one su stvarne u svojim posljedicama”. Ako društvena skupina prijetnju doživljava stvarnom, a vlastiti identitet „svetim“ - oni će biti realni u svojim posljedicama; jačat će unutarnja kohezija među društvenom skupinom, jačat će kolektivno sjećanje i religijsko identificiranje, a rasti će nesnošljivost prema „neprijatelju“.

4. Sukob katolika i protestanata u sjevernoj irskoj

4.1. Povijesni pregled sukoba

4.1.1. Od koloniziranja do podjele Irske

Sukob u Sjevernoj Irskoj dugotrajan je i žestok rat koji svoje korijene ima u davno započetoj nesnošljivosti između britanskog i irskog otoka. Naime, Englezi su još u 12. stoljeću izvršili invaziju na Irsku, od kada neprestano traju borbe Iraca za povratak neovisnosti. Sljedeći ključan događaj za međusobnu netoleranciju između Britanije i Irske bila je reformacija kršćanstva kojom je Henrik VIII u 16. stoljeću osnovao anglikansku crkvu.¹ Nakon prelaska Engleske na protestantizam, Irsko stanovništvo ostalo je vjerno katolicizmu, koji je bio dio njihovog nacionalnog identiteta još odavnog 5. stoljeća.

Dalju netrpeljivost uzrokovala je kolonijalna politika Britanije kojom je od kasnoga srednjeg vijeka započelo naseljavanje sjeveroistočnog dijela Irske stanovništvom iz Engleske i Škotske. Plodna zemlja bila je podijeljena protestantskim Škotima i Englezima, dok su Irci protjerani na siromašnu zemlju, postavši time izvorom jeftine radne snage i ostavši bez brojnih prava. U narednim stoljećima protestanti su postali sinonimom za bogatstvo i moć, koji su se dakako održavali pomoću nasilja i degradacije Iraca. Katolici su bili u potpunosti obespravljeni, pa su čak smatrani i neprijateljima države. Krajem 18. stoljeća ugnjetavanje i marginaliziranje ojačalo je i dodatno zbližilo Irce u težnji za svrgavanjem engleske moći i vlastitim osamostaljenjem, što je rezultiralo ustankom 1798. godine. Englezi su na taj irski pokušaj osamostaljenja reagirali stvaranjem unije Britanije i Irske, unatoč tomu što većina irskoga naroda nije prihvaćala ujedinjenje (Bilandžić, 2005).

Vjerska represija, gospodarska eksploatacija i kulturna nadmoć koje su vladale tijekom 19. stoljeća dodatno su zakuhavale razdor između protestantskog i katoličkog identiteta u Irskoj. Upravo su ti u potpunosti oprečni stavovi bili preduvjet za nastanak ekstremizma i stvaranje terorističkih organizacija s obje strane. Početkom 20. stoljeća protestanti su osnovali Ulsterske dobrovoljce (UVF), a katolici Irske dobrovoljce koji su kasnije prerasli u Irsku republikansku armiju (IRA) (Bilandžić, 2004).

Irski dobrovoljci su 1916. godine pokrenuli Uskršnji ustanak i proglasili Republiku Irsku. Britanci su na to reagirali zakonom o upravljanju Irskom koji je 1920. godine odredio podjelu Irske na dva dijela. Odluka je realizirana 1921. godine kada su zaista stvorena dva

¹ Tema reformacije u Engleskoj također je dobar primjer zloupotrebe religije u političke svrhe. Kralj Henrik VIII proglasio se vrhovnim poglavarom anglikanske crkve koristeći vjeru kako bi akumulirao moć.

entiteta na irskom otoku: neovisna Slobodna Irska Država (koja 1949. godine postaje Republikom Irskom) i Sjeverna Irska koja je ostala dijelom Ujedinjenog Kraljevstva (Bilandžić, 2005).

4.1.2. *Suvremeni sukob*

Problem Sjeverne Irske opstao je u činjenici da je tu ostao živjeti značajan broj katolika koji je i dalje proživljavao potlačenost i diskriminaciju od strane protestantskog stanovništva. Rezultat takvog stanja je početak “nevolja” u ljeto 1969. godine.² Građanskim marševima sjevernoirski katolici zahtijevali su reformu sjevernoirskih institucija i ravnopravnost svih stanovnika. No, ubrzo su mirni prosvjedi eskalirali u nasilje i s katoličke i s protestantske strane. Britanska je vlada stoga u kolovozu 1969. godine u Sjevernu Irsku uputila vojsku u misiju zaustavljanja nasilja. No, ubrzo je zadatak britanske vojske od smirivanja građanskih nereda postao napad na Irsku republikansku armiju (Bilandžić, 2004).

4.1.3. *Terorističke organizacije katolika i protestanata*

Kroz različite povijesne situacije za rješavanje irskoga problema bila su korištena i politička i nasilna sredstva. No, u nemogućnosti da se pronađe rješenje problema putem političkih pregovora, češće je dolazilo do posezanja za nasilnim sredstvima, što je u suvremenim uvjetima eskaliralo k terorizmu (Bilandžić, 2004).

Oružane organizacije protestanata i katolika u Sjevernoj Irskoj zadovoljavaju sve kriterije za uvrštavanje u kategoriju terorističkih budući da je osnovi svih definicija terorizma primjena nasilja, koje je u osnovi njihova djelovanja. Da je riječ o terorističkim grupacijama govori i činjenica da nasilje koje oni provode nije cilj samo po sebi, već je sredstvo za ostvarenje krajnjeg cilja. Stvaranje općeg straha je način kojim se nastoji utjecati na političke promjene. Oružane organizacije protestanata i katolika u Sjevernoj Irskoj nezadovoljne su postojećim stanjem zbog čega širenjem straha među širim masama želi uvjeriti vlast da donese određene političke odluke u skladu s njihovim težnjama (Bilandžić, 2004).

Nabrajanje i pojašnjavanje pojedinih frakcija oružanih grupacija bilo bi suviše složeno za opsege ovog rada. No, valja napomenuti da je unutar terorističkih organizacija obiju strana došlo do nekoliko raskola - ne toliko zbog različitih ciljeva, nego uglavnom zbog nemogućnosti dogovora oko toga treba li koristiti politička ili vojna sredstva u određenim trenucima sukoba (Bilandžić, 2006).

² Suvremeni sjeverno irski sukob pojavljuje se i pod nazivom “Troubles”.

4.1.4. Stanje nakon Sporazuma na Veliki petak

Mirovni proces u Sjevernoj Irskoj započeo je 1990-ih. Republikanske i lojalističke paravojske primirje su proglasile u nekoliko navrata. No, nakon tih proglašenja ni jedna, ni druga strana nisu prestale s napadima niti su odložile oružje. U konačnici je pregovorima glavnih političkih stranaka Sjeverne Irske potpisan mirovni sporazum (Sporazum na Veliki petak) 10. travnja 1998. godine. Krajnji ciljevi republikanaca i lojalista i dalje su ostali nepomirljivi i suprotni.³ Jasno je da sporazum nije promijenio njihova gledišta, ali je u velikoj mjeri utjecao na mišljenja kojim bi se sredstvima ti ciljevi trebali ostvariti (Bilandžić, 2004).

No, unatoč postizanju Sporazuma na Veliki petak, pojedine radikalne lojalističke i republikanske frakcije i grupacije nisu podržale njegove odredbe, ne pristaju na razoružanje i još su uvijek aktivne. Naime, to se dešava zato što pojedini akteri smatraju da je u političkim pregovorima njihova strana ostala zakinuta. Sporazum na Veliki petak predvidio je zajedničko učestvovanje protestanata i katolika u upravljanju Sjevernom Irskom. Također, Sporazum je otvorenom ostavio mogućnost da se u budućnosti mirnim i isključivo demokratskim putem stvori jedinstvena irska država. Bilandžić (2006) ističe kako za neradikalne katolike Sporazum stoga nije poraz, nego tek prva od faza na putu ostvarenja dugogodišnjeg cilja. U drugu ruku, radikali smatraju da bi razoružati se značilo odustati od ciljeva i od smisla postojanja. Drugim riječima, predati oružje predstavlja predaju, a samim time i poraz. Slični su razlozi prisutni i kod radikalnih lojalističkih grupacija, koje više zbog političkih nego sigurnosnih pitanja ne pristaju na potpuno razoružanje.

Od 1998. godine pa do danas dogodio se niz nereda, ubojstava, likvidacija, napada i prijetnji. Navedimo tek neke od njih. Tijekom druge polovine 1998. i 1999. godine članovi LVF-a (lojalistička organizacija) likvidirali su niz katolika (Bilandžić, 2004). U srpnju 2001. godine ubijen je osamnaestogodišnji protestant Gavin Brett jer je netom prije smrti uhvaćen u razgovoru s prijateljem katolikom. U istom se mjesecu dogodio slučaj gdje su lokalni lojalisti zlostavljali djecu i roditelje koji su bili na putu za katoličku školu Svetog križa u Belfastu (Matković, 2015).

S nasiljem su dakako nastavili i radikalni nacionalisti. Godine 2009. zabilježeno je čak osamnaest terorističkih operacija PIRA-e⁴, što je približno ukupnom broju njezinih akcija

³ Protestanti se još nazivaju i unionistima jer zastupaju tezu da Sjeverna Irska treba ostati u uniji Ujedinjenog kraljevstva ili pak lojalistima budući da izražavaju privrženost britanskoj kruni. Spram toga, drugi nazivi za katolike su nacionalisti ili republikanci prema tome što se zalažu stvaranje irske nacionalne države odnosno "Irske Republike".

⁴ PIRA je kratica za Privremenu Irsku republikansku armiju (*Provisional Irish Republican Army*), ogranak IRA-e.

između 2005. i 2008. godine. Potom je u travnju 2012. godine RIRA⁵ zaprijetila novim ubojstvima policajaca, a prijetnju je uputila i samoj kraljici Elizabeti II. koja je u to vrijeme najavila posjet Republici Irskoj. Da se nije radilo o pukom zastrašivanju prijetnjom potvrđuje da je zaista pronađena bomba skrivena u autobusu (Matković, 2015).

Blanka Matković (2015) ističe da, iako su prošla dva desetljeća od sklapanja mirovnog sporazuma, još je prerano u govoriti o pravom miru u Sjevernoj Irskoj. To potvrđuju i procijene stupanja opasnosti od terorističkih napada. Procjena za mogućnost napada republikanskih ili lojalističkih organizacija u Sjevernoj Irskoj za 2019. godinu je „vrlo vjerojatna“, dok je prema posljednjem izvještaju za Britaniju iz 2018. godine opasnost bila „umjerena“ (Threat levels, 2019).

4.1.5. Nesnošljivost među stanovništvom

Političke težnje protestantske i katoličke zajednice očito su nepomirljivo suprotne. Obje zajednice žele steći pravo na samoodređenje i uređenje države u skladu s vlastitim preokupacijama (Bilandžić, 2005). Protestantska većina zalaže se za očuvanje postojećeg ustavno-pravnog statusa Sjeverne Irske prema kojemu je ona sastavni dio Ujedinjenog Kraljevstva. S druge strane, katolička manjina zalaže se za stvaranje irske nacionalne države na području čitavog irskoga otoka.⁶ Ukoliko bi Sjeverna Irska ušla u sastav Republike Irske, protestanti bi ostali bez svog povlaštenog položaja. S druge strane, katolici žele ujedinjenje s Irskom upravo kako bi popravili svoj položaj i kako ne bi bili diskriminirana manjina (2004).

Postojanje proturječnih interesa i vrijednosti unutar katoličke i protestantske zajednice za posljedicu ima međusobno nerazumijevanje, predrasude i postojanje znatnoga socijalnog rascjepa između dviju vjerskih zajednica. Sjeverna Irska stoga već desetljećima živi podijeljenim životom, a segregacije na nacionalnoj i vjerskoj razini dio su svakodnevice (Matković, 2015). Nejednakosti među stanovništvom izražene su u pogledu ekonomskih i socijalnih pitanja, a posebice u vidu upošljavanja i stanovanja. Većina protestantskog i katoličkog stanovništva u Sjevernoj Irskoj živi u homogenim stambenim četvrtima. Vlasnici tvrtki protestantske vjeroispovijesti zapošljavaju isključivo protestante, a katolici katolike. Međusobna marginalizacija suprotstavljenih zajednica vidljiva je također i po pitanju endogamije, budući da i protestanti i katolici brakove sklapaju pretežito s pripadnicima

5 RIRA je kratica za Pravu Irsku republikansku armiju (*Real Irish Republican Army*), ogranak IRA-e.

6 Ujedno jedan dio sjevernoirske populacije smatra da je rješenje dugogodišnjeg problema stvaranje neovisne sjevernoirske države.

vlastite vjerske zajednice. U pogledu obrazovanja vlada još veća podijeljenost. Naime, katolici idu u katoličke škole, a protestanti u protestantske. Ovo je pitanje ključno za izgradnju oprečnih identiteta u Sjevernoj Irskoj, budući da od najranije dobi, putem različitih obrazovnih programa, učenici usvajaju različite vrijednosti, vjerske, ali i političke (Bilandžić, 2005).

Unatoč znatnim pomacima koji su se posljednjih desetljeća dogodili u pogledu diskriminacije katolika na gospodarskoj razini, istraživanja pokazuju da su katolici još uvijek lošijem položaju u odnosu na protestante (Bilandžić, 2005). Problem oštarih distanci među katoličkim i protestantskim zajednicama također često rezultira obostranim nasiljem. Blanka Matković (2015) u tom pogledu posebno ističe parade koje protestanti organiziraju svake godine i time bude ogorčenje katoličkog stanovništva.⁷ Sukobljenost je dakle i dalje aktualna među ilegalnim i oružanim grupacijama, ali je nesnošljivost itekako prisutna i u svakodnevnom životu među običnim stanovništvom.

⁷ Lojalistička organizacija Narančasti red (*Orange Order*) 12. srpnja organizira niz parada po Sjevernoj Irskoj povodom obljetnice bitke kod Boynea. Riječ je o bitci u kojoj su u 17. stoljeću protestanti porazili katoličke, iz čega proizlazi kontroverznost parade.

4.2. Sociološka analiza sukoba

Teoretičari i stručnjaci koji se bave sjevernoirskim sukobom podijeljena su mišljenja oko pitanja treba li taj sukob nazivati religijskim ili je vjera samo krinka za obostran teror u sukobu katoličke i protestantske zajednice zbog niza drugih pitanja, a prvenstveno političkih i ekonomskih. Uz takva, krajnje podijeljena mišljenja, neki autori zastupaju tezu da sukob u Sjevernoj Irskoj ima religijsku dimenziju, ali da se ne događa isključivo zbog vjerskih razloga (Bilandžić, 2005).

Thomas Bremer smatra da se sukob protestanata i katolika u sjevernoj Irskoj može nazvati religijskim ratom jer je religijski motiviran i jer sukobljene strane pripadaju različitim vjeroispovijestima. Religija je čimbenik koji u tom sukobu ima značajnog utjecaja na politička djelovanja nacija. Ukoliko se identifikacija vrši putem religijskog pripadanja, vjerske razlike mogu biti utjecajan element u sukobu zaraćenih strana te ih religijsko identificiranje samim time može navesti da interesne nesuglasice rješavaju oružanom silom. Nacionalne se razlike, uglavnom svedene na različite međusobne interese, još više ističu instrumentaliziranjem religijskoga te ratni sukobi zadobivaju naglašenu konfliktnu dinamiku koju inače teško da bi imali (Markešić, 2008).

Spram toga, antropolog Richard Jenkins (prema Bilandžić, 2005) ne niječe da sukob sadrži religijsku dimenziju, ali smatra da se on ne događa isključivo zbog vjerskih razloga. On ističe da pojmovi "protestant" i "katolik" u Sjevernoj Irskoj nemaju isključivo religijsku konotaciju. Na tim prostorima oni podrazumijevaju kombinaciju povijesnih, socijalnih, nacionalnih, ekonomskih i političkih primjesa. Istodobno, protestantskoj zajednici u Sjevernoj Irskoj taj pojam ujedno služi i kao način iskazivanja britanskog identiteta.

U konačnici, Jakov Jukić (1997) smatra da je sukob u Sjevernoj Irskoj „prikriven“ podijeljenim kršćanstvom. Sukobljene strane nabijene su mržnjom i sjenčanjem na pretrpljenu patnju u prošlosti, koju sada žele osvetiti i izjednačiti. Budući da je u povijesti sukoba svatko ponekad bio žrtvom – osvete se u današnjici samo nastavljaju, podržane su pamćenjem nekadašnjih zala, stradanja, strahovanja, poniženja i nepravdi. Umjesto povijesti stoga nastupa mitologija, u kojoj "duhovi prošlosti" nadvladavaju razboritost. Brojni vjernici traže mir i osuđuju nasilje. Ali, te dobre nakane puno je teže pretočiti u društvenu promjenu i djelatnu političku volju - „ideologija mira“ nema toliko snažan utjecaj na djelovanje identiteta.

Iako su različite, ovim teorijama zajedničko je da religiju smatraju ključnim faktorom u pitanju identiteta sukobljenih strana u sjevernoirskom sukobu. Pri tomu valja naglasiti da

teološke razlike između kršćana u Sjevernoj Irskoj nisu od presudne važnosti za tako krvav i dug sukob. Još od vremena kolonizacije cilj Engleza nije bio napasti Irsku jer je katolička, nego ju pretvoriti u svoju koloniju iz vojno-strateških, političkih i gospodarskih razloga. Dakle prvotne motivacije za sukob bile su izričito političke, nimalo povezane s religijom. No, danjim engleskim politikama plantažiranja, marginalizacije i diskriminacije Irski se identitet našao u krizi, a upravo je vjera bila nešto što ih je razlikovalo od neprijatelja. Nakon stoljeća suživota na jednom teritoriju, identitet po nacionalnosti i danas je gotovo neodrediv, zbog čega identitet po vjeri ima ključnu važnost. Bilandžić (2005) smatra da je pitanje identiteta u Sjevernoj Irskoj daleko složenije za protestante nego za katolike. Dok većina katolika sebe jednostavno smatra "Ircima", protestanti su razlomljeni između ulsterskog, britanskog i irskoga identiteta. Stoga protestantska vjera na simboličan način osigurava njihov nacionalni identitet, odnosno ujedinjava ih sa stanovništvom britanskog otoka.

Budući da religija u Sjevernoj Irskoj igra tako važnu ulogu, nužno dolazi i do njene politizacije. Lewis A. Coser (prema predavanju Željke Tonković, 2018), teoretičar koji konfliktnu teoriju povezuje s funkcionalizmom, razlaže kako sukobi mogu uvelike povećati koheziju grupe ili njezinu centraliziranost. Vođe različitih društvenih skupina iskorištavaju činjenicu da sukobi s „izmišljenim neprijateljima” mogu solidarizirati skupinu koju predvode. Zajednički religijski identitet stoga se koristi za jačanje određenog kolektivnog djelovanja, odnosno u napadu na neprijatelja. Ne iznenađuje onda da akteri Irske oslobodilačke vojske i lojalističkih grupacija pri planiranju, a zatim i provedbi terorističkih akcija ni ne pokušavaju sakriti vlastiti religijski identitet.

Pozivanje na religiju u sadašnjim činovima nasilja nije ništa drugo nego pozivanje na prošlost. Iz toga proizlazi da sjećanja, dakako ona na zlo oslonjena, u sjevernoirskom sukobu igraju golemu ulogu. Iz sociološkog pogleda to je bitna komponenta, budući da to nisu stvarna sjećanja živih ljudi. Oni nisu proživjeli ranije povijesne sukobe niti su bili sudionici dešavanja religijskog rascjepa. No, ta sjećanja žive u svijesti ljudi kao istinita, kao dio njihova identiteta. Ideologije ih pobuđuju, a zatim sjećanja potiču nove sukobe, čime se stvaraju zatvoreni krugovi nasilja. Drugim riječima, sustavnim nasiljem dolazi do ideološkog pomračenja uma i otuđene svijesti, kao i fetišiziranja bliže i dalje povijesti

Ideologija religijske diferencijacije temelji se na spomenutim povijesnim sjećanjima, koja se kao idealna kultura prenosi unutar zajednica Sjeverne Irske. Već je spomenuto koliku važnost u stvaranju nejednakosti ima obrazovani sustav, budući da katolici pohađaju katoličke, a protestanti protestantske škole. Neosporno je u tako podijeljenom školstvu dolazi do prenošenja onoga što Raymond Williams (2006) naziva kulturom selektivne tradicije – do

koje dolazi kada se iz cjelokupne povijesti izabiru pojedine vrijednosti koje se potom posebno ističu.

Posljedica toga je da obje religijske zajednice svoju prošlost vide kao herojsku. Budući da su uvjerene u ideologiju ispravnosti vlastitih identiteta, one postaju neuračunljive za pregovaranje. Stoga ni katolici ni protestanti ne vide mogućnost za obostranu „pobjedu“ - jer svjetonazor suprotne strane ne smatraju jednako vrijednim svome.

6. Zaključak

Iako su rat i religija oduvijek bile krajnje oprečne pojave, nebrojeno su se puta znale ispreplesti i međusobno potpomagati. Stajališta o ratovanju mijenjala su se kroz povijest, što je rezultiralo time da su religijske zajednice u određenim povijesnim trenucima prigodno tumačile svoj izvorni nauk o nasilnim sukobima. Riječ je o radikalnoj zloupotrebi, budući da se nešto teško i bolno poput sukoba i ratova nastoji opravdati i prikazati ispravnim putem religije. Stoga je podjela na nepravedne i pravedne ratove, kao i pozivanje na religijski identitet u sukobima primjer krajnje ideologizacije.

Religija kao ratna ideologija sukob čini dugotrajnijim i žešćim. No, ponekad je upravo to i potrebno društvenim i političkim pokretima za ishod u skladu s njihovim ciljevima. Potrebno je velike mase ljudi uvjeriti na zajedničko djelovanje. To je moguće putem crpljenja nacionalnih i religijskih simbola koji se dugoročno čuvaju u kolektivnom sjećanju i koji su jasno povezani s uvjerenjem u kolektivni identitet i njegovu jasnu odvojenost od drugih identiteta. Religije time osnažuju ideju o postojanju dubokoga jedinstva unutar nekog naroda ili etničke skupine koju se veliča i brani.

Kada nastupi kriza identiteta, religija može itekako pojačati konfliktnu situaciju. O tomu svjedoči primjer sukoba u Sjevernoj Irskoj u kojoj su različitosti između dvaju entiteta izražene po pitanju podrijetla i kulture, ali je religija onaj čvrsti oslonac na temelju kojeg se vrši identifikacija “mi” i “oni”. Pri tome, “mi” se ideologizacijom i politizacijom religije nameće kao ispravan i herojski, dok se “oni” promatraju kao prijetnja u održanju vlastitog identiteta.

7. Popis literature

Beck, Ulrich (2001). *Pronalaženje političkoga: prilog teoriji refleksivne modernizacije*. Zagreb: Jesenski i Turk

Bilandžić, Mirko (2004). „Rat ili mir? - oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj i njihova kategorizacija“, *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 2004 (13-14): 147-173.

Bilandžić, Mirko (2005). *Sjeverna Irska između rata i mira*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Bilandžić, Mirko (2006). „Perspektive sjevernoirskog sukoba: kraj IRA-e ili jedinstvena Irska“ *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 2006 (18): 73-100.

Ćimić, Esad (2005). *Iskušenja zajedništva*. Sarajevo: Did.

Jukić, Jakov (1994a). „Društvo, rat i religija“, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 1994 (2-3): 165-189.

Jukić, Jakov (1994b). „Rat i protiv-rat u monoteističkim religijama“, *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 1994 (3-4) 361-384.

Jukić, Jakov (1995). „Svjatovnost rata i ratovanja u modernom društvu“, *Crkva u svijetu*, 1995 (1) 15-22.

Jukić, Jakov (1996). „Političke religije i pamćenje zla“, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 1996 (3-4): 765-787.

Jukić, Jakov (1997). *Lica i maske svetoga*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Knoblauch, Hubert (2004). *Sociologija religije*, Zagreb, Demetra.

Lugarec, Stjepan (1942). „Vjera i Crkva prema ratu“ *Bogoslovska smotra*, 1942 (4): 213-227.

Markešić, Ivan (2008). „Jesu li religija i rat dvije odvojene Društvene zbiljnosti?“, *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 2008 (2): 185-202.

Matković, Blanka (2015). „Razoružavanje Irske republikanske armije i rasplamsavanje aktivnosti disidentskih republikanskih organizacija (2000. – 2015.)“ *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 2015 (36): 95-118.

Mršić Felbar, Iva, Tolvajčić, Danijel (2017). „Teorija »pravednog rata« u katoličkoj misli“, *Filozofska istraživanja*, 2017 (1): 49-58.

Pace, Enzo (2009), *Zašto religije ulaze u rat?*, Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga.

Prandi, Carlo (1994). „Kršćanstvo, mir i rat“, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 1994 (2-3): 223-233.

Threat levels, Security Service MI5. https://www.mi5.gov.uk/threat-levels_ (12.08.2019.)

Tonković, Željka. Konfliktna teorija: Charles Wright Mills i Lewis Coser, Suvremene sociološke teorije: makropristupi, Sveučilište u Zadru. 03. 05. 2019.

Todorov, Tzvetan (2009), *Strah od barbara : S onu stranu sukoba civilizacija*, Zagreb; TIM press

Williams, Raymond (2006). „Analiza kulture“, u: Duda, D. (ur.) (2006) *Politika teorije: Zbornik rasprava iz kulturalnih studija*. Zagreb: Disput, 35-59.